

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
[www.philosophical-research.org]

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ ΚΣΤ'
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2012 - 2013

*Το Ελληνικό Κάλλος και η Ευρωπαϊκή Αθλιότητα
της Ύπαρξης
Έρευνες στη Φιλοσοφική Θεμελίωση των Πολιτισμών*

11^ο Σεμινάριο

Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΑΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

Η χώρα και η Κοινωνία ευρίσκεται ενώπιον μιας φοβερής συνωμοσίας.

Η συνωμοσία είναι ανάλογη *mutatis mutandis* της συνωμοσίας που περιγράφει ο Θουκυδίδης και την οποία θεωρεί αιτία της πτώσης της Αθήνας κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο.

Η αναλογία εδράζεται σε τρία βασικά σημεία. Τα άλλα είναι βεβαίως του ύψους (τότε) και του βάθους (τώρα).

Τα τρία σημεία είναι:

- 1/ Η συνωμοσία εξυφαίνεται από την ολιγαρχία.
- 2/ Η συνωμοσία στηρίζεται στην συνεργασία με τον εχθρό.
- 3/ Η συνωμοσία διεκπεραιώνεται με την εξαπάτηση, παγίδευση και τρομοκρατία του Λαού.

Σήμερα η συνωμοσία εναντίον της κοινωνίας μας και της Ελλάδας εκπορεύεται από την στενή εσωτερική παρασιτική οικονομική ολιγαρχία της χώρας. Η ολιγαρχία αυτή έχει διαμορφώσει το Καθεστώς της χώρας: την διαπλοκή οικονομικής ολιγαρχίας, πολιτικής εξουσίας, μέσων μαζικής επικοινωνίας, και επίσημης ιεραρχίας των φεουδαρχικά δομημένων λειτουργιών της κοινωνίας οι οποίες έχουν υποταγεί στον βαθύ έλεγχο και καθοδήγηση του Κράτους του Καθεστώτος.

Εχθρός της χώρας και του Λαού είναι στην εποχή μας οι Ευρωπαϊκοί φορείς του Ευρωπαϊσμού, τόσο του Γερμανοκεντρικού όσο και του Γαλλοκεντρικού. Απλά τώρα υπερισχύει ο Γερμανικός Ευρωπαϊσμός. Και

έτσι κύριος εχθρός μας είναι η Γερμανία. Μέχρις ότου (εάν ποτε) η Γερμανία εγκαταλείψει τον α-νόητο αλλά εγγενή Ευρωπαϊσμό που την κατέστρεψε και την καταστρέφει.

Η συνωμοσία θαλαμηπολείται από το αχρείο πολιτικό κατεστημένο και την Κυβέρνηση Quisling του Καθεστώτος Κατοχής της χώρας.

Και μεθοδεύεται επικοινωνιακά με την προπαγάνδα από τα απολύτως ελεγχόμενα και εξωνημένα δημοσιογραφικά ΜΜΕ και δημοσκοπικοεπικοινωνιολογικά γραφεία. Με την συνέργεια η ανοχή των δοτών ιεραρχιών όλων των βασικών λειτουργιών του Κράτους (Δημόσια Διοίκηση, Σώματα Ασφαλείας, Εκκλησία, Ακαδημαϊκό Σύστημα, Ένοπλες Δυνάμεις, Δικαιοσύνη).

Η συνωμοτική μέθοδος βασίζεται στην ασύστολη και χυδαία προπαγάνδα με στόχο την παραπλάνηση, αποπροσανατολισμό και εκφοβισμό του Λαού. Βασικό στοιχείο το σύνθημα «ή εμείς ή το χάος και ο όλεθρος». Με φονταμενταλιστική ιδεοληψία προβάλλεται ο δρόμος του Καθεστώτος ως η μόνη οδός. Και έτσι η οδός της απωλείας βαφτίζεται οδός της σωτηρίας. Και ο αντίπαλος, η ριζικά διαφορετική πραγματική λύση δαιμονοποιείται, χειρότερα, διαβάλλεται παντοειδώς.

Στις διαβολές του καθεστώτος οι Δημιουργοί της Κοινωνίας απαντούμε με το φώς της αλήθειας. Και προβαίνουμε με φρονιμάδα στους οικείους συνδυασμούς με τις δυναμικές που συγκλίνουν στην αλήθεια του όντος, και συνεπώς στην δύναμη του Ελληνισμού.

Ξέρουμε, η σωτηρία της χώρας και της κοινωνίας και η σωτηρία του καθεστώτος είναι αντιφατικά πράγματα. Η σωτηρία μας περνάει από την καταστροφή του καθεστώτος. Για να εξέλθουμε από τον λαβύρινθο στον οποίο μας εγκλώβισε το καθεστώς πρέπει να σκοτώσουμε με τον Θησέα το τέρας που μας πίνει το αίμα, τον Μινώταυρο, το καθεστώς. Η μνηστηροφονία είναι επί θύραις. Και η νέα ζωή μετά.

Το πνεύμα του Οδυσσέα είναι εδώ, γύρο μας, παρόν. Ενδύεται, τώρα όπως τότε, τα ράκη του βιοπαλαιστή που μάταια το καθεστώς πάσχισε να κάνει ψυχικά εξαρτηματικό του. Ήρθε η ιερή ώρα της άγιας εκδίκης του ταλαίπωρου δημιουργού. Αλλοίμονο στους Μνηστήρες.

Το πνεύμα του Αχιλλέα είναι εδώ, γύρο μας, παρόν. Ενδύεται την ένδοξη μορφή της νεότητας που μάταια το καθεστώς πασχίζει να εξαγοράσει την όμορφη αναρχία της. Ήρθε η ιερή ώρα της άγιας εκδίκησης της αριστείας. Αλλοίμονο στους Αγαμέμνονες. Θα γκρεμίσουν οι ίδιοι αυτό για το οποίο μοχθούν ποταπά. Και θα έχουν ατιμωτικό τέλος, σφαγιασμένοι από τους δικούς τους.

Η τρομοκρατία του Καθεστώτος δεν θα περάσει.

Ρήγμα αγεφύρωτο χάσκει μεταξύ Κοινωνίας και Καθεστώτος. Δεν πρόκειται για διάσταση των μερών της κοινωνίας μεταξύ τους, πολύ περισσότερο δεν πρόκειται για διχασμό της κοινωνίας όπως απειλούν γαυγίζοντας τα σκυλιά του καθεστώτος. Στο παρελθόν επανειλημμένα το Καθεστώς επέζησε προκαλώντας με απάτη ψευδεπίγραφο διχασμό στην κοινωνία. Τώρα έχουμε μάθει και το ένστικτο των μεγάλων αριθμών είναι αδιάστροφο. Πάσα η Κοινωνία στέκεται απέναντι στο Καθεστώς. Η ταπείνωση που μας επέβαλλε είναι το ξέκαμά του.

Εργάτες και βιομήχανοι, βιοτέχνες και δημόσιοι υπάλληλοι, επαγγελματίες και επιστήμονες, έμποροι και αγρότες, πάντες οι χρήσιμοι και οι παλαίμαχοι, οι ενεργοί και οι αδύνατοι, σύσσωμο το πλήρωμα του λαού του έθνους έχουμε ένα θεμελιώδες, κοινό συμφέρον: την εξαφάνιση του καθεστώτος της ντροπής, της ατίμωσης και του ολέθρου.

Λύση υπάρχει μόνο εκτός καθεστώτος. Λύση δίκαιη και φρόνιμη, σοφή και επαναστατική, λύση του Λόγου και του Ελληνισμού.

Το καθεστώς σφαδάζει. Τρέμει από πανικό. Φυσικά και κάνει τον σκληρό: από θεοβλάβεια και αδυναμία. Φυσικά και παραβιάζει το πνεύμα της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και αυτό το γράμμα του συντάγματος και των νόμων: από φρενοβλάβεια στο αδιέξοδό του. Φυσικά και έχει προδοτικά και δοσιλογικά παραδώσει την εθνική ανεξαρτησία δούλη του εχθρού: από έσχατη απαξίωση και ουτιδάνεια. Φυσικά και έχει δείξει τον πραγματικό του εαυτό, ότι είναι σαν τα Καθεστώτα του Καντάφι, του Μουμπάρακ, του Άσσαντ: συμπεριφέρεται όλο και περισσότερο όπως αυτά στο τέλος τους. Επίκειται η ληξιαρχική πράξη του θανάτου του. Το έχουν εγκαταλείψει όλοι όσοι έχουν σημασία μέσα και έξω από την χώρα.

Η αντιπαράθεση κοινωνίας και καθεστώτος είναι απόλυτη. Και είναι έτσι και αλλιώς αδύνατο να υπερισχύσει ποτέ καθεστώς επί της κοινωνίας. Η κοσμική τάξη και οι Εριννύες φροντίζουν για αυτό.

Τούτο εδώ όμως επιπλέον το αποτρόπαιο καθεστώς έχει κάνει τον εξευτελισμό στρατηγική επιβίωσής του. Έχει αναγκασθεί από την ίδια την αρρωστημένη αναξιότητά του να ερείδεται πάνω στην εσωτερική και εξωτερική ουδένεια, αδυναμία, ασθένεια. Για αυτό επεχείρησε να μετατρέψει ένα προνομιούχο λαό δημιουργών σε προστατευόμενη πελατειακή αγέλη της φεουδαρχίας του. Και για αυτό έχει επιλέξει τον θνήσκοντα Ευρωπαϊσμό σαν στρατηγικό εταίρο του, δηλαδή σαν κύριο και εξουσιαστή του.

Το καθεστώς χρειάζεται μια μικρή και ασήμαντη Ελλάδα ως όρο της ύπαρξής του. Η ταπείνωση της χώρας και της κοινωνίας είναι συνθήκη της κίβδηλης ζωής του.

Το Καθεστώς Κατοχής της χώρας μπορεί να διαρκεί μόνο μετατρέποντας την Ελλάδα σε στάβλο του Αυγεία.

Το πνεύμα του Ηρακλή είναι εδώ, γύρο μας, παρόν, δρών. Ενδύεται την μορφή των πνευματικών και σωματικών μόχθων και άθλων εναντίον των δυνάμεων της ουσιαστικής ανομίας που ποζάρουν με την κορόνα του ανενεργού νόμου του ανίκανου Ευρυσθέα. Το πνεύμα του Ηρακλή στην σφριγώσα δύναμη των ανδρών και γυναικών του λαού μας θα εκκαθάρη την κόπρη του Αυγεία και θα ξεμαγαρίση την χώρα του Απόλλωνα.

***

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ, ΠΟΛΥΒΙΟΣ
ΚΑΙ Η ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ

Μέρος Α΄

ΗΓΕΜΟΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ: ΑΘΗΝΑΙΚΗ «ΑΡΧΗ»

Γιατί Έγινε ο Πελοποννησιακός Πόλεμος

και

Γιατί Ηττήθηκε η Αθήνα

(Συνέχεια)

I

Στα δυο ερωτήματα του τίτλου που έβαλα, η απάντηση του Θουκυδίδη είναι συντριπτικής σαφήνειας και αλήθειας.

A) Γιατί έγινε ο Πελοποννησιακός Πόλεμος.

Η ακάθεκτη άνοδος της Αθηναϊκής Δύναμης και Αρχής προκάλεσε φόβο στη Σπάρτη, η οποία αναγκάστηκε να πολεμήσει. Αυτή είναι η ετυμολογία του Θουκυδίδη, αληθινή και βαρυσήμαντη πέρα για πέρα και λέξη-λέξη.

Μετά τα Περσικά, η Αθήνα, υπό την ηγεσία του Θεμιστοκλή και με τη Στρατηγική Ισχύος που ο Θεμιστοκλής θέσπισε ως Στρατηγικό Δόγμα της πόλης, εισήλθε σε ανοδική πορεία ενδυνάμωσης. Η ανερχόμενη Δύναμή της δημιούργησε την «Αρχή», το Αθηναϊκό Imperium. Οι έννοιες Δύναμη και Αρχή είναι οι ιδέες-κλειδιά της ιστορίας του Θουκυδίδη. Από το 479 π.Χ. μέχρι την αποτυχία (455 π.Χ.) της Αθηναϊκής επέμβασης στην Αίγυπτο, η εξωτερική και αμυντική πολιτική της Αθήνας καθοριζόταν εν γένει από έναν διμέτωπο αγώνα κατά της Περσικής Αυτοκρατορίας και της Σπαρτιατικής Ηγεμονίας, ενώ ταυτοχρόνως στόχευε την αύξηση της Αρχής. Η πόλη ευρίσκετο σε κατάσταση σχεδόν συνεχούς πολέμου.

Γύρω στα μισά του 5ου αιώνα, μια μείζων μεταβολή συμβαίνει στο Στρατηγικό Δόγμα της Αθήνας υπό την επίδραση του Περικλή. Η Νέα Στρατηγική Σκέψη συνίστατο στις εξής κατευθυντήριες ιδέες: Ο στρατηγικός στόχος της ενδυνάμωσης της Αρχής υπηρετείται καλύτερα από μια «έξυπνη» ειρήνη. Η πολιτιστική, καινοτομική και οικονομική υπεροχή της Αθήνας θα εξασφαλίσει την πολιτική υπερίσχυση της Αθηναϊκής Ηγεμονίας χωρίς την αφαίμαξη δαπανηρών πολέμων. Η ειρήνη συμφέρει το Αθηναϊκό Imperium και αποδυναμώνει το Σπαρτιατικό Κράτος. Ο Νους (επι)κρατεί χωρίς την ανάγκη σταθερής στρατιωτικής εμπλοκής – ει μη παρέργως και κατ' εξαίρεσιν.

Πρόκειται για έναν μετασχηματισμό της ιδεολογίας του Αθηναϊκού Imperium, η οποία είχε στηριχθεί στη φιλοσοφία του Αναξαγόρα. (Θεμιστοκλής και Αλκιβιάδης, αλλά και ο Περικλής, συνδέονται με τον μεγάλο Φιλόσοφο, ο οποίος κατηγορείται και εξορίζεται από την Αθήνα ακριβώς τότε, το 450 π.Χ.). Το 480 π.Χ. υπό την επίδραση του Αρχηγού της Ολιγαρχικής Παράταξης (αεί Λακωνιζούσης) Κίμωνα συνάπτεται μια πενταετής εκεχειρία, οι Πενταετείς Σπονδαί (I, 112). Ο Κίμων είχε εξοστρακισθεί το 461 π.Χ. (ο εξοστρακισμός ήταν αρνητική εκλογή στην Αθηναϊκή ηγεσία του αντιπάλου του εξοστρακισθέντος, των ηγετών στην προκειμένη περίπτωση της Δημοκρατικής Παράταξης). Ανεκλήθη από την εξορία λόγω της αποτυχίας της Αθηναϊκής πολιτικής και στρατιωτικής επέμβασης στην Αίγυπτο. Και εργάσθηκε για τη συμφιλίωση Αθήνας και Σπάρτης.

Εν τω μεταξύ ο Περικλής αναδεικνύεται στις ηγετικές θέσεις της Δημοκρατικής Παράταξης και αναλαμβάνει την «έξυπνη» πολιτική υπερίσχυσης: ο Αναξαγόρειος Νους σε «πονηρή» εκδοχή. Το 449/8 π.Χ. υπογράφεται Συνθήκη Ειρήνης με την Περσική Αυτοκρατορία (η λεγόμενη Ειρήνη του Καλία, No. 152 Bengston [*Die Verträge des griechisch-römischen Welt von 700 bis 358 v.Chr.*]). Το 446 π.Χ. (και μετά από περίεργη και ύποπτη ήττα του Τολμίδη στη μάχη της Κορώνειας (447 π.Χ.) – ο Τολμίδης ήταν από τις ηγετικές μορφές της Δημοκρατικής Παράταξης και συνεχιστής της Θεμιστόκλειας Στρατηγικής ενάντια στην πολιτική του Περικλή) υπογράφεται Συνθήκη Ειρήνης μεταξύ Αθήνας και των Βοιωτικών πόλεων (No. 153 Bengston). Τέλος, τον χειμώνα του 446/5 π.Χ. συνάπτονται οι περίφημες Τριακονταετείς Σπονδές μεταξύ Αθηνών και Σπάρτης, που ίσχυσαν μέχρι την έκρηξη του Πελοποννησιακού Πολέμου δεκατέσσερα χρόνια αργότερα (No. 156 Bengston).

Έχω κρίνει αρνητικά την «έξυπνη» πολιτική του Περικλή (όπως και την αντίστοιχη θεωρία της “smart power” από την Προεδρία Obama στις

ΗΠΑ τώρα). Η ανάσχεση στη δυναμική υπερίσχυσης ή επιβολής ισοδυναμεί πάντοτε προς στρατηγική υποχώρηση (και όχι τακτική αναδίπλωση). Αλλά οι Ηγεμονικές Δυνάμεις έχουν αποθέματα δυναμικού υπεροπλίας και ως εκ τούτου περιθώρια για «έξυπνάδες». Επισημαίνω ότι την αρνητική αυτή θεώρηση της Περίκλειας Στρατηγικής της έξυπνης Ειρήνης δεν συμμερίζεται ρητά ο Θουκυδίδης. Και όντως η Δύναμη της Αθήνας δεν επλήγη υπολογίσιμα από τη Στρατηγική αυτή, καθώς συνοδεύτηκε από αποφασιστική πολιτική αδιαμφισβήτητης θωράκισης και εμβάθυνσης της Αρχής, καθώς και από επεκτατική οικονομική, πολιτιστική και πολιτική στρατηγική.

Η ανάσχεση της Δυναμικής που υποστηρίζω ότι είναι ζημιογόνα αναφέρεται σε βαθύτερο επίπεδο φιλοσοφικής θεμελίωσης της ιστορίας και εκδηλώνεται φανερότερα στον βαθμό ετοιμότητας της κοινωνίας να αναλάβει τον διακοπέντα ρυθμό ισχυρής (και πολεμικής) διεκδίκησης των δικαίων της Δύναμης όταν ανακύψει – και θα ανακύψει – η στιγμή όπου πρέπει να επανακαταφασθεί. Ο ίδιος ο Περικλής, όπως είδαμε, κρίνει απαραίτητο τον πόλεμο το 431 π.Χ. και καθοδηγεί τους Αθηναίους να απορρίψουν κάθε συμβιβαστική κίνηση συνεννόησης με τη Σπάρτη. Οι Αθηναίοι πείθονται. Αλλά η κοινωνία δεν είναι ένα μηχάνημα που το ανάβεις σε πόλεμο και το σβήνεις σε ειρήνη κατά το δοκούν της πολιτικής του (ακόμη και πεφωτισμένου) ηγέτη. Την καθοριστική σημασία της «ετοιμότητας» που εννοώ της κοινωνίας στη διεξαγωγή και διεκπεραίωση του πολέμου, όταν προκύψει (και θα προκύψει), θα εξηγήσω στο δεύτερο σκέλος του προβλήματος του Πελοποννησιακού Πολέμου, στο Γιατί η Αθήνα ηττήθηκε.

Τόσο στο πρώτο στάδιο της ολοσχερούς, και ασταμάτητα ολοσχερώς διεκδικούμενης, ανόδου της Αθηναϊκής Δύναμης και Αρχής (479-446 π.Χ.), όσο και στο δεύτερο στάδιο της ειρηνικής υπερίσχυσης της Αθηναϊκής πολιτιστικής, οικονομικής και πολιτικής υπεροπλίας (416-431

π.Χ., η περίφημη Δεκαπενταετία της αδιαμφισβήτητης ηγεμονίας του Περικλή στα Αθηναϊκά πράγματα), η πολυδιάστατη Δύναμη της Αθήνας αυξανόταν και η Αρχή της καθίστατο συνεχώς λειτουργικότερη (η Συμμαχία γινόταν ολοκληρότερο Imperium). Ο οικονομικός επεκτατισμός της (όχι λιγότερο από πολιτικοστρατιωτικό επεκτατισμό) την έφερε σε σύγκρουση με τη μόνη υπολογίσιμη οικονομική δύναμη που δεν είχε ενταχθεί στην Αθηναϊκή Ηγεμονία, την Κόρινθο.

Η Κόρινθος, λόγω της προνομιακής σχέσης της προς τη Δύση (τη Δυτική ηπειρωτική Ελλάδα, τα Ιόνια νησιά, την Κάτω Ιταλία, τη Σικελία και επέκεινα), σχέσης που είχε οικοδομηθεί επί αιώνες με αποικίες, ναυτική ισχύ και σύντονο εμπόριο, είχε μπορέσει να αντεπεξέλθει στον οικονομικό ανταγωνισμό με την τεράστια Αθηναϊκή ηγεμονία του Ανατολικού Ελληνικού και οικείου γεωπολιτικού χώρου. Την οικονομική της ρώμη η Κόρινθος ασφάλιζε στη Σπαρτιατική Στρατιωτική Μηχανή. Στενή σύνδεση πολιτικά με τη Σπάρτη έδινε στην Κόρινθο πρωτεύουσα θέση στην Πελοποννησιακή Συμμαχία.

Το φαινόμενο ήταν ανώμαλο. Η πολιτιστική και οικονομική πρόοδος της Κορίνθου την έθετε στο Αθηναϊκό πεδίο του ανεπτυγμένου «Νέου» Κόσμου. Η πολιτική και στρατιωτική της θέση ήταν όμως με τη Σπαρτιατική περιοχή του παραδοσιακού «Παλαιού» Κόσμου («Νέος» και «Παλαιός» οριζόμενος εν αναφορά προς την επαναστατική τομή του 6ου π.Χ. αιώνα). Η «έξυπνη» στρατηγική του Περικλή δεν πρόβλεψε τις συνέπειες αυτής της ανωμαλίας, όταν υποτιμούσε τη Σπαρτιατική Δύναμη ως ανενεργό λόγω απουσίας οικονομικών μέσων, πόρων και «λόγων αντίδρασης» στον «καθυστερημένο» χώρο της, τον νότιο ηπειρωτικό Ελλαδικό κορμό.

Η ίδια η λογική της έξυπνης, δια της οικονομίας (και του πολιτισμού και των πολιτιστικών και πολιτικών αξιών), υπερίσχυσης και, ακόμη σημαντικότερο, η ίδια η φύση του οικονομικού, ηγεμονικού

επεκτατισμού (της προβαίνουσας «παγκοσμιοποίησης» του ελεύθερου οικονομικού χώρου), θα επέβαλλε σε κάποια δεδομένη στιγμή την προβολή της Αθηναϊκής οικονομικής ηγεμονίας στη Δύση. (Οπότε και πάλι καταλήγουμε σε Αθηναϊκό πόλεμο με την Σπάρτη διά της Κορίνθου). Και αυτό έγινε τη δεκαετία του 440-430 π.Χ. Η ειρήνη μάλιστα διευκόλυνε τη μείζονα Αθηναϊκή διεξόδουση στον χώρο των Κορινθιακών συμφερόντων. Η ελεύθερη οικονομία που θεμελιώνει η Αθήνα με την Αρχή της δεν μπορούσε να ανεχθεί σφαίρες οικονομικής επιρροής και προστατευτικούς «φράκτες» που εμπόδιζαν την οικονομική δραστηριότητα με όρια-φραγμούς οιοδήποτε είδους, άμεσους ή έμμεσους – με ζώνες επιρροής.

Την οικονομική διεξόδουση αυτή στη Δύση ακριβώς εξυπηρετούσε η πολιτικοστρατιωτική εμπλοκή της Αθήνας στα Κερκυραϊκά. Χρυσή ευκαιρία το ότι η Κέρκυρα, για προστασία των δικών της συμφερόντων, ζήτησε τη συνδρομή της Αθήνας εναντίον της Κορίνθου, για γεωστρατηγικούς και οικονομικούς ακριβώς λόγους.

Σημαντικοί οικονομικοί λόγοι υπέκειντο και στο περιβόητο Μεγαρικό Ψήφισμα καθώς και στις Διαμαρτυρίες της Αίγινας. Μέγαρα και Αίγινα (Δωρική και Δωρικότροπος πόλη) ήσαν κατά παράδοση οικονομικές δυνάμεις που στους αρχαϊκούς χρόνους είχαν ανέλθει στους υψηλότερους βαθμούς οικονομικής και πολιτικοστρατιωτικής ισχύος, ιδρύοντας ρωμαλέο και εκτεταμένο δίκτυο αποικιών στον Ανατολικό Ελληνικό χώρο και που κρατούσαν ακόμη την οικονομική τους δραστηριότητα και εμπορική τους δράση σε κάποιο επίπεδο ροπής τουλάχιστον και ορμής, αν όχι πραγμάτωσης. Αλλά η Αθήνα με το ΜεγαΕμπορικό κομβικό κέντρο του Πειραιά εμπόδιζε de facto, αν όχι από πρόθεση, αυτή την πραγμάτωση.

Στην περίπτωση των Μεγάρων προκάλεσε εσκεμμένα την ασφυξία στη γειτονική πόλη (η οποία δεν ανήκε στη Συμμαχία της) με τον

οικονομικό αποκλεισμό που της επέβαλε. Προφανώς εννοούσε να την εξαναγκάσει να εγκαταλείψει τη Σπαρτιατική Συμμαχία και να ενταχθεί στην Αθηναϊκή Ηγεμονία και τον οικονομικό χώρο της Αθηναϊκής Αρχής. Το ότι η Σπάρτη στο τέλος πρότεινε σαν μοναδικό όρο για τη συνέχιση της ειρήνης την άρση του Μεγαρικού Ψηφίσματος, εσήμαινε, πλην των όσων ανέπτυξα στο προηγούμενο μέρος της ανάλυσης, και την επιμονή της στην Αρχή του Διπολισμού. Να μην βιάζονται δηλαδή μικρότερες χώρες να αλλάζουν σφαίρα επιρροής και στρατόπεδο συμμαχίας.

Για το θέμα της Αίγινας, η όποια παρεμπόδιση της αυτονομίας της Αίγινας ήταν συνέπεια των συμμετοχών της στην Αθηναϊκή Ηγεμονία. Αθηναϊκή Αρχή και Αιγινήτικη Αυτονομία ήσαν αντιφατικά πράγματα. Και εάν ακόμη υπήρχε κάποιος ειδικός όρος στις Τριακονταετείς Σπονδές που τυπικά εξασφάλιζε στους Αιγινήτες την αυτονομία (όπως υποστήριζαν), αυτός θα είχε να κάνει με ρήτρα της οποίας το πραγματικό νόημα εξαρτάται από τις συνθήκες συμμετοχής της Αίγινας στην Αθηναϊκή Αρχή. Οι Αθηναίοι απάντησαν στις συγκεκριμένες αιτιάσεις της Αίγινας με το ότι δεν ήσαν αυτόνομοι όταν εισήλθαν στη Συμμαχία, που σημαίνει ότι ηττήθηκαν και υποχρεώθηκαν να συμμετάσχουν, άρα δεν καλύπτονται από οποιαδήποτε γενική ή ειδική εγγύηση αυτονομίας μπορεί να υπήρχε (και δεν γνωρίζουμε αν όντως περιλαμβανόταν κάτι τέτοιο) στις Τριακονταετείς Σπονδές. [Όταν στην Νικίειο Ειρήνη περιλήφθηκε ρητός όρος περί αυτονομίας των Συμμάχων κανείς δεν τον θεώρησε ως ρήτρα και εγγύηση πραγματικής ανεξαρτησίας εκάστου Συμμάχου από την ηγεμονική Δύναμη της Αθήνας].

Με πόλεμο και ειρήνη η Δύναμη της Αθήνας μεγάλωνε και η Αρχή εντεινόταν και επεκτεινόταν. Ο Θουκυδίδης τονίζει το μέγιστο στρατηγικό μάθημα: σε κάποιο σημείο η άνοδος του ενός από τους δύο πόλους ενός διπολικού συστήματος θα φοβίσει υπαρξιακά τον άλλο. Ο Διπολισμός θα άντεχε, με εντάσεις και ανακουφιστικές διεξόδους, με

συμβιβαστικές διαλύσεις των αντιθέσεων, μέχρις αυτού του σημείου. Ποιο είναι αυτό το σημείο; Εκεί που ο άλλος θα κρίνει ότι ο μεγενθυνόμενος δεν εννοεί να εφαρμόσει την Αρχή του Συμβιβασμού στις εκατέρωθεν διεκδικήσεις, την Αρχή η οποία εκφράζει το πνεύμα του Διπολικού Συστήματος.

Στην πράξη κάθε ιστορικής συγκυρίας δεν είναι εύκολο να κρίνεις την πρόθεση του άλλου από τη συγκεκριμένη συμπεριφορά του. Αλλά υπάρχουν τρόποι εξιχνίασης των εννοημάτων, διαθέσεων και προθέσεων του άλλου στις κοινωνίες, τα Κράτη και τα άτομα. Και μάλιστα η ορολογία «διάθεση», «πρόθεση» είναι υπέρ το δέον ψυχολογίζουσα για να εκφράσει την πραγματικότητα των στρατηγικών επιλογών σε συλλογικές ή ατομικές οντότητες. Το θέμα είναι να διαγνωσθεί ο Στρατηγικός Στόχος του καθενός. Και η αξιολογική προτεραιότητα αυτού του στρατηγικού Στόχου.

Με τα γεγονότα προ της Μεγάλης Έκρηξης όπως τα εξιστορεί ο Θουκυδίδης και όπως τα παρουσίασα στη βασική δομή τους παραπάνω, η Σπάρτη «δοκίμασε» την Αθήνα σε σχέση προς αυτά τα δυο ζωτικά ζητήματα. Οι τρεις Λακεδαιμονικές πρεσβείες στην Αθήνα μετά τη Συμμαχική Απόφαση στη Σπάρτη υπέρ του Πολέμου, αποτελούν τέτοιες «δοκιμές». Και η Σπάρτη έκρινε ορθά ότι η Αθήνα και έχει Στρατηγικό Objective (Αντικειμενικό Σκοπό) την καθολική Ηγεμονία (ένα Μονοπολικό Σύστημα) και είναι αποφασισμένη να τον επιδιώξει ανυποχώρητα στη δεδομένη στιγμή, αρνούμενη την Αρχή του Στρατηγικού Συμβιβασμού.

Το ότι η Αθήνα απάντησε μόνο ότι δέχεται τις διαδικασίες που προβλέπουν οι Τριακοντούτεις Σπονδαί για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των ηγετών και των μελών των Δυο Συμμαχιών, είναι ακριβώς άρνηση της Αρχής του Συμβιβασμού. Επιμένεις σε συμβατικές διαδικασίες τυπικά προβλεπόμενες όταν η ουσία της Συνεννόησης έχει εξαφανιστεί

για σένα. Τα συμβατικά χρειάζονται για μικροπράγματα. Τα μεγάλα καθορίζονται με Συνεννόηση ή Πόλεμο. Ποτέ με προσφυγή στους όρους Συνθηκών και Συμβάσεων.

***

[Γι' αυτό η Ελλάδα σήμερα είναι αποσταθεροποιητής του ΒαλκανοΜικρασιατικού Πεδίου. Επιμένει σε συμβατικές καταστάσεις για τα μείζονα και ακόμη για το μέγιστο. Που είναι ο επανασυντονισμός του μεγαλοσήμαντου ιστορικά και γεωπολιτικά Περιφερειακού Πεδίου με τις πολυδύναμες εξακτινώσεις του. Τονίζοντας τα τυπικά «δίκαια» (παραμορφωμένα και αυτά), αποκαλύπτει στρατηγική στόχευση αποδυνάμωσης του ΒαλκανοΜικρασιατικού Πεδίου. Γνωρίζουμε ότι αυτό γίνεται λόγω του Ευρωπαϊσμού του Καθεστώτος της Χώρας. Ο προσανατολισμός αυτός προς ασύμβατα πολιτισμικά, γεωπολιτικά και δομικά δυναμικά, προκάλεσε την καταστροφή της Ελλάδας που βιώνουμε σήμερα.]

[Πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, Βρετανία και Ρωσία έκριναν ότι η Γερμανία δεν ενδιαφερόταν πλέον για την Αρχή του Συμβιβασμού. Αυτή ήταν η πραγματική Αιτία του Πολέμου, αφορμές του οποίου ήσαν στα τελευταία η υπόθεση του Μαρόκου, η δολοφονία του Αρχιδούκα της ΑυστροΟυγγαρίας στο Βελιγράδι, το τελεσίγραφο της ΑυστροΟυγγρικής Αυτοκρατορίας προς τη Σερβία, η απάντηση της Σερβικής Κυβέρνησης του Pasitch και η Γενική Επιστράτευση της Ρωσίας. Εξαιρετικά ενδιαφέρον επί του θέματος έχουν τα προσωπικά, αποκαλυπτικά και προφητικά, απομνημονεύματα (1916) του Πρίγκηπα Lichnowsky, τελευταίου

πρεσβευτή της Γερμανίας (1912-4) στο Λονδίνο πριν την έκρηξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ανάλογα ισχύουν και για την Κήρυξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τα Θουκυδίδεια συνθετικά θεωρήματα είναι όντως κτήμα εσαεί.]

***

Με Πόλεμο λοιπόν και Ειρήνη αύξανε η Αθηναϊκή Δύναμη και η Αρχή. Η Σπάρτη φοβήθηκε, δηλαδή αντιλήφθηκε ότι η ακολουθούμενη πορεία οδηγεί μαθηματικά στον παραμερισμό της. Πρότεινε Συμβιβασμό στην Αθήνα, τον οποίο η Αθήνα υπό την ηγεσία του Περικλή απέρριψε. Ο πόλεμος ήταν αναπόφευκτος πια εκείνη τη δεδομένη στιγμή.

Αυτή είναι η αληθής αιτία του Πολέμου, διαγιγνώσκει ο Θουκυδίδης, και αιτιολογεί ορθά.

***

II

B) Γιατί ηττήθηκε η Αθήνα.

Για τον Θουκυδίδη, και κατά την αλήθεια των πραγμάτων, η Αθήνα «ήταν να νικήσει». Η ουσία της Αθήνας του Χρυσού Αιώνα αντιπροσώπευε την Επανάσταση του Λόγου στην ιστορία της ανθρωπότητας, τη δεύτερη μεγάλη τομή της ανθρώπινης εξέλιξης μετά τη Νεολιθική Επανάσταση. Στην Αθήνα είχε βρει ο αναδυθείς Λόγος το βέλτιστο ανθρώπινο υλικό

για να μεγαλουργήσει τη θεία του περιωπή. Έτσι γεννήθηκε το Θαύμα του 5ου αιώνα π.Χ.

Όπως λοιπόν στις εύφορες πεδιάδες της Μεσοποταμίας και του Νείλου έμελλε να ριζώσει, να ανθίσει και να καρποφορήσει σε νέο επίπεδο ανθρώπινης ύπαρξης η Νεολιθική Επανάσταση με τη γεωργία και την ανωτέρου επιπέδου επινόηση, κατασκευή και χρησιμοποίηση εργαλείων, γιατί ακριβώς εκεί βρήκε το πρόσφορο γεωγραφικό, κλιματολογικό και ανθρώπινο περιβάλλον – έτσι και η δεύτερη μεγάλη πρόσβαση σε άλλη σφαίρα γνώσης της πραγματικότητας δια του Λόγου του Όντος ριζωσε, άκμασε και ωρίμασε στον χώρο που ήταν κατάλληλος περιβαλλοντολογικά (οξύτατη διέγερση της αρμονίας της φύσης) και ανθρωπολογικά (φύλα τα οποία γοητεύτηκαν και συνεπάρθηκαν από τον Λόγο του Όντος που γεννήθηκε και δυνάμωσε από το κυρίαρχο Δωρικό βίωμα του Κάλλους ως τελειότητας του Όντος) για την πλήρη επιφάνεια του Λόγου του Όντος κατά τη Νόηση του Είναι.

Η τέλεια άνθιση και καρποφορία τον 5^ο αιώνα της Επανάστασης του Λόγου που έγινε στον 6ο αιώνα π.Χ. εστιάσθηκε σε ένα προνομιακό κέντρο, όπως συμβαίνει στην ιστορία όπου συντελούνται Μεγάλες Γέννες, έκανε ώστε να συγκλίνουν οι εξελίξεις σε ένα προνομιακό σημείο, στην Αθήνα του 5ου – στη χρυσή πόλη του Χρυσού Αιώνα. Το θαύμα αυτό είχε μια αποτυχία: την ήττα της Αθήνας στον αναγκαίο Πελοποννησιακό Πόλεμο.

Αυτό ήταν αντινομιακό προς τη φύση και ουσία της Αθήνας του 5ου αιώνα, στο «τι ην είναι» της Αθήνας. Ο Λόγος είναι παντοδύναμος γιατί είναι η ίδια η κοσμική τάξη κατά τον διαρθρωτικό ρυθμό της, κατά τον Νόμο της ύπαρξής της, κατά το νόημα του «Κόσμου». Η Αθήνα ήταν να νικήσει στον Πόλεμο, όπως θριάμβευε σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ήταν το δυναμικό κέντρο των κοσμοϊστορικών εξελίξεων – η ανθρώπινη ιστορία εστιάσθηκε στην πόλη-

θαύμα. Η Αθήνα έγινε ο Αναξαγόρειος Νους του ιστορικού γίνεσθαι. Αυτό αποτελεί το πνεύμα του περίφημου Επιτάφιου Λόγου του Περικλή μπροστά στους νεκρούς του πρώτου έτους του πολέμου (II, 35-46). Ο Επικήδειος γίνεται στον λόγο του Περικλή ύμνος στην Αθήνα. Θέμα του, δηλώνει εν προανακρούσματι, δεν είναι να πει ρητορικά τα γνωστά, πώς οι πρόγονοι θεμελίωσαν τη Δύναμη και την Αρχή της πόλης και πώς οι μετέπειτα και αυτοί οι ίδιοι οι τότε πολίτες τις επαύξησαν, αλλά να διαδηλώσει το κύριο και ουσιώδες:

«ἀπὸ δὲ οἷας τε ἐπιτηδεύσεως ἤλθομεν ἐπ’ αὐτὰ καὶ μεθ’ οἷας πολιτείας καὶ τρόπων ἐξ οἷων μεγάλη ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας πρῶτον εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν τῶνδε ἔπαινον» (II, 36, 4).

Πρώτα θα τονίσει από ποια καλλιέργεια, ποια κουλτούρα, φθάσανε οι Αθηναίοι στην παρούσα περιωπή, και με ποιο πολιτικό σύστημα δομής της πολιτείας και με ποιο τρόπο ζωής έγινε το μέγεθος και μεγαλείο της Αθήνας, μετά δε θα προβεί στον έπαινο των θανόντων υπέρ της Αθήνας και της δόξας της. Ακολουθεί η μεγαλόπρεπη αναφορά και διαρθρωτική περιγραφή του Αθηναϊκού πνεύματος, του Αθηναϊκού χαρακτήρα και τρόπου δημόσιου και ιδιωτικού τον 5ο αιώνα.

Η πολιτειακή οργάνωση της Αθηναϊκής κοινωνίας και ο πολιτισμός και παιδεία της, ο Αθηναϊκός τρόπος και οι Αθηναϊκές αξίες, είναι παράδειγμα προς μίμηση, αρχέτυπη μορφή της ανθρώπινης κοινωνίας την εποχή της Επανάστασης του Λόγου (II, 37, 1). Ο Περικλής μιλάει εκτενώς για την Αθηναϊκή αριστεία. Και προσθέτει:

«καὶ ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τόδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει» (II, 41, 2).

Η απόδειξη της αριστείας είναι η επιτυχία, η Δύναμη της πόλης, η οποία αποκτήθηκε με τους τρόπους αυτούς διαβίωσης και συμβίωσης, με αυτές τις αξίες, αυτές τις επιδιώξεις, αυτές τις οργανωτικές αρχές, που

συνθέτουν τη φύση της Αθήνας του Χρυσού Αιώνα. Η αποδεδειγμένη εν έργω, εν τοις πράγμασιν, υπεροχή αριστείας της Αθήνας, η Δύναμη και Αρχή της πόλης γίνεται αντικείμενο Έρωτα για τους πολίτες της:

«ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῆς πόλεως δύναμιν καθ' ἡμέραν ἔργω θεωμένους καὶ ἐραστὰς γιγνομένους αὐτῆς» (II, 43, 1).

Η Αθήνα ως το συλλογικό κάλλος του ανθρώπου στην τελείωση της ύπαρξής του κατά την αναγκαία συμβίωσή του ακριβώς προς επίτευξη της υπέρτατης συμπληρωματικής τελειότητάς του. Και η συστατική για τον Ελληνισμό ταύτιση Κάλλους και Δύναμης εν τελειότητι και αριστεία. (Η Αρετή ως Δύναμις Τελειότητος).

Αυτό το Κάλλος και η Δύναμη της Ελληνικής Αρετής «ήταν να νικήσει» κατά πάντα και δια πάντα. Το πρόβλημα της Αθηναϊκής ήττας δεν είναι για το Ελληνικό Πνεύμα απλά ιστορικό παράδοξο. Είναι υπαρξιακή αντινομία. Πώς το καλύτερο δεν επικράτησε; Πώς το άριστο, το «θαύμα», δεν υπερνίκησε τον ελάσσονα αντίπαλο, τον μερικώς μόνο φέροντα τον Λόγο του Όντος, την ελλαττωματική εικόνα του Νου της πραγματικότητας;

Και πιο πρακτικά, αλλά κατ' απορροή από αυτή τη μεταφυσική δεοντολογία της υπερίσχυσης του βέλτιστου – της Μεγάλης Αρχής ότι κράτιστο είναι το άριστο - -

και πώς τότε, έχασε στον διπολικό αγώνα η Αθήνα από έναν αντίπαλο που ήταν τόσο ανάξιος να νικήσει ώστε κακοχειρίστηκε τη νίκη του με τόσο εντυπωσιακό τρόπο ανικανότητας που κατάφερε σε λίγες δεκαετίες να συντριβεί από μια Δύναμη η οποία δεν είχε να κομπάσει άλλο τι από τη ρωμαλέα σωματότητα της νεολαίας της, να ταπεινωθεί δηλαδή από την «Βοιωτικήν ὕν», τις Θήβες.

Η συνέχεια είναι δεδομένη. Ούτε η Θήβα, όπως ούτε η Σπάρτη, ούτε βεβαίως μια αναστηλωμένη Αθήνα του 4ου αιώνα και μια νέα Αθηναϊκή Συμμαχία σκιά της μεγαλειώδους Αθηναϊκής Ηγεμονίας του

προηγούμενου αιώνα, δεν μπορούσαν να σταθούν στη θέση και να επιτελέσουν το έργο της Αθηναϊκής Αρχής του 5ου αιώνα. Η αιχμή των εξελίξεων περιήλθε μετά το μισό του 4ου αιώνα στη Μακεδονία, που έδωσε τους μυς στον Ελληνικό νου. Η ιστορία δεν επιστρέφει ποτέ στους προηγούμενους φορείς του Ανύσματος της.

***

Η ιστορική ανωμαλία της Αθηναϊκής Ήττας στον Πελοποννησιακό Πόλεμο αποτελεί το μέγα πρόβλημα της φιλοσοφικής ιστορίας. Βέβαια απασχόλησε την Αθήνα του 4ου αιώνα βαθιά, υπαρξιακά. Τι πήγε λάθος στη σίγουρη πρόβαση προς την κορυφή; Πώς είναι δυνατόν ο Νους να βυθίζεται στο μη-ον και ο Λόγος να αστοχεί;

Δεν θα ασχοληθώ με την *post mortem* ανατομία του λάθους εκ μέρους των φιλοσόφων, των ρητόρων και πολιτικών του 4ου αιώνα της Αθηναϊκής πολιτείας. Όση εμβρίθεια ή επικαιρότητα και να έχουν οι διαγνώσεις αυτές υποπίπτουν τουλάχιστον στο κριτήριο της αναποτελεσματικότητας. Η διορθωμένη κατά τη διάγνωση της αιτίας της αποτυχίας του 5ου αιώνα Αθήνα του 4ου αιώνα ήταν και μικρότερη σε περιωπή, μέγεθος και «θαυματουργία» και ανεπιτυχέστερη. Ήταν καθ' όλα ισχνή εικόνα του αρχετύπου του Χρυσού Αιώνα. Εξαιρώ τη φιλοσοφική γιγάντωση δια Πλάτωνος και Αριστοτέλους. Η μεταχρονολόγηση του Χρυσού Αιώνα και η μεταφορά του στον 4ο για την περίπτωση της Φιλοσοφικής Επιφάνειας, οφείλεται στην ιδιάζουσα γονιμότητα και κατά συνέπεια σχετική διασπορά της φιλοσοφικής σκέψης κατά τον 5ο αιώνα, η οποία καθυστέρησε την ωρίμανση και ακμή της σύντονης διαρθρωτικής δυναμικής που χρειάζεται για την κατάληξη στην

οικοδόμηση μεγάλων συστημάτων. Θα επανέλθω στην εξέταση της σημασίας αυτού του γεγονότος σε άλλη περίπτωση.

Αλλά στον Θουκυδίδη ανευρίσκουμε τη διάγνωση και ανάλυση της αιτίας της Αθηναϊκής αποτυχίας από τον μεγαλύτερο ιστορικό, ο οποίος ήταν και σύγχρονος των γεγονότων, φρόντισε δε να γνωρίσει επακριβώς τα καθέκαστα και από τις δυο πλευρές, όπως τονίζει ο ίδιος. Και αυτό τότε μάλιστα που συντελείτο η εξέλιξη κοσμοϊστορικών γεγονότων.

Είδαμε ότι για τον Θουκυδίδη η Αθηναϊκή αποτυχία οφείλεται πρωτίστως στην ολιγαρχική συνομοσία που παρέσυρε τον Δήμο να υποπτευθεί τον Αλκιβιάδη και να του στερήσει την ηγεσία της Αθήνας τη στιγμή που η πόλη τον είχε απόλυτη ανάγκη. Αξίζει πολλαπλά να στοχασθούμε πολύπλευρα και αναλυτικότερα τη βαρυσήμαντη αυτή διαπίστωση.

Για τον Θουκυδίδη η Νικίειος Ειρήνη το 421 π.Χ., την οποία υπέγραψε η Αθήνα υπό την επήρεια της Ολιγαρχικής Παράταξης και του αρχηγού της Νικία, ήταν στην πραγματικότητα όχι αληθινή ειρήνη, αλλά απλώς μια «ύποπτος ανακωχή» (V, 26, 3). Ο όλος Πελοποννησιακός Πόλεμος διήρκεσε 27 έτη (431-404 π.Χ.), στην οποία διάρκεια ο Θουκυδίδης συμπεριλαμβάνει τα 6 χρόνια της «ύποπτης ανακωχής» που ήταν στην πραγματικότητα η Νικίειος Ειρήνη, η «ενδιάμεση σύμβαση» («ή διὰ μέσου ξύμβασις», V, 26, 2). Αλλά τα έργα δείχνουν ότι δεν ήταν πραγματική ειρήνη, αφού ούτε εξεπλήρωσαν όλους τους όρους της Συνθήκης, πολεμικές επιχειρήσεις συνεχίστηκαν κατά τον Μαντινιακό και Επιδαύριο πόλεμο, πολλές αιτιάσεις εκτοξεύονταν εκατέρωθεν για παρασπονδίες του άλλου μέρους, στη Θράκη παρέμενε εχθρική κατάσταση και οι Βοιωτοί συνήψαν μόνο μια δεκαήμερη εκεχειρία όλη κι όλη (V, 26, 2).

Ωστε ο Δεκαετής Πόλεμος και ο Πόλεμος που ξεκίνησε μετά την αποχώρηση του Αλκιβιάδη από τη Σικελική Εκστρατεία, είναι μέρος ενός και του αυτού πολέμου, διάφορες φάσεις του. Εντούτοις άμεσες

εχθροπραξίες μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης κατά τη διάρκεια των Σπονδών, όσο ίσχυαν έστω και αβεβαίως, δεν έλαβαν χώρα, έτσι ώστε να μπορούμε να μιλήσουμε για πρώτο και ύστερο Πόλεμο εννοώντας τις δυο φάσεις του ενιαίου Πελοποννησιακού Πολέμου. Και αυτό κάνει και ο Θουκυδίδης («πρώτος πόλεμος» V, 20, 3 και V, 24 ,2, «ύστερος πόλεμος» V, 26, 3). Είναι και αυτός ένας λόγος για τον οποίο ο Θουκυδίδης δεν θεωρεί τη Σικελική Έκστρατεία ως παραβίαση της Τρίτης Στρατηγικής Αρχής του Περικλή, να μην επιδιώκει η Αθήνα επαύξηση της Αρχής της ενώ διαρκεί ο Πόλεμος με τη Σπάρτη και με κίνδυνο αυτής της ίδιας της ακεραιότητας της πόλης και της Δύναμής της. Όταν η Αθήνα ανέλαβε τη Σικελική Έκστρατεία δεν υπήρχε πολεμική εμπλοκή μεταξύ των δυο Υπερδυνάμεων.

Η Νικίειος Ειρήνη βασιζόταν σε μια κατ' ευθείαν συνεννόηση μεταξύ Σπάρτης και Αθήνας υπεράνω των συμφερόντων και των στόχων των Συμμάχων, ακόμη και των ισχυρότερων και σημαντικότερων από αυτούς. Στη Συνθήκη Ειρήνης (για 50 χρόνια) υπεισέρχονταν μεν και οι Σύμμαχοι. Το κείμενο άρχιζε:

«Σπονδάς έποιήσαντο Αθηναῖοι και Λακεδαιμόνιοι και οἱ Ξύμμαχοι κατά τάδε, και ὤμοσαν κατά πόλεις» (V, 18, 1).

Η κύρωση δια των νενομισμένων όρκων έλαβε χώρα σε κάθε πόλη-κράτος που συμμετείχε στις Σπονδές. Αλλά το ακροτελεύτιο άρθρο της Συνθήκης ανέφερε ότι μεταβολή στους όρους της Συνθήκης μπορεί να γίνει αν συμφωνούν οι Αθηναῖοι και οι Λακεδαιμόνιοι, χωρίς αναφορά στους Συμμάχους:

«εί δέ τι άμνημονοῦσιν όποτεροιοῦν και ὅτου πέρι, λόγους δικαίους χρωμένοις εὔορκον εἶναι άμφοτέροις ταύτη μεταθειναι ὅπη αν δοκη άμφοτέροις, Αθηναίοις και Λακεδαιμονίοις» (V, 18, 11).

Το γεγονός αυτό, καθώς και το ότι η Συνθήκη Ειρήνης συνοδεύτηκε μετά από λίγο από Συνθήκη Αμυντικής Συμμαχίας μεταξύ Αθήνας και

Σπάρτης (επίσης για 50 χρόνια) προκάλεσε αναβρασμό στους ισχυρούς συμμάχους της Σπάρτης. Οι όροι αυτής της δεύτερης Συνθήκης, με την οποία επισφραγίστηκε το μοίρασμα του κόσμου μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, προέβλεπαν ότι στην περίπτωση όπου Τρίτη Δύναμη εισβάλει στα εδάφη μιας από τις δυο συμβαλλόμενες Υπερδυνάμεις, τότε η ετέρα οφείλει να βοηθήσει *«τρόπω όποιω ἂν δύνωνται ίσχυροτάτω κατὰ τὸ δυνατόν»* (V, 23, 1). Αν δε η εχθρική εισβολή προκαλέσει καταστροφή στη σύμμαχο χώρα και οι εχθροί αναχωρήσουν, τότε η άλλη σύμμαχος πρέπει να κηρύξει την εισβάλλουσα δύναμη ως εχθρική και να συνεπιτεθεί κατ' αυτής με την παθούσα την εισβολή, χωρίς να είναι δυνατόν να λύσει μονομερώς την εμπόλεμη κατάσταση από την τρίτη και εχθρική χωρίς την σύμφωνη γνώμη της παθούσας (V, 23, 1-2). Ειδικά αναφέρεται ότι αυτά ισχύουν και εάν υπάρξει επανάσταση των Ειλώτων κατά της Σπάρτης: *«ἦν δὲ ἡ δουλεία ἐπανίστηται, ἐπικουρεῖν Ἀθηναίους Λακεδαιμονίοις παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν»* (V, 23, 3). Και πάλι οι δυο Υπερδυνάμεις μπορούν να προσθέτουν και να αφαιρούν όρους από τη Συνθήκη αυτή Συμμαχίας κατά σύμφωνη βούληση (V, 23, 6). Το νόημα είναι προφανές. Η συνθήκη συμμαχίας εξηγεί το πραγματικό πνεύμα της Συνθήκης Ειρήνης.

Εξ αρχής ισχυροί Σύμμαχοι της Σπάρτης διαφώνησαν με την προοπτική σύναψης συνθήκης ειρήνης. Σε Σύνοδο της Συμμαχίας που συγκάλεσε η Σπάρτη, οι Βοιωτοί, Κορίνθιοι, Μεγαρείς και Ηλείοι διαφώνησαν. Η πλειοψηφία ακολούθησε όπως πάντοτε την πρόταση της Σπάρτης.

Με τη δημοσίευση των Συνθηκών Ειρήνης και Συμμαχίας Σπάρτης-Αθηνών, η ανησυχία των μελών της Πελοποννησιακής Συμμαχίας επεκτάθηκε και εντάθηκε. Ο γενικευμένος φόβος (εξειδικευόμενος κατά περίπτωση κάθε πόλεως από τις συγκεκριμένες της περιστάσεις και συνθήκες προς τις γειτονικές πόλεις και τη Σπάρτη) καλλιεργήθηκε από

τους πρωτοστάτες της αντίδρασης Κορινθίους ότι «οί Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ ἀλλ' ἐπὶ καταδουλώσει τῆς Πελοποννήσου σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν πρὸς Ἀθηναίους τοὺς πρὶν ἐχθίστους πεποιήνται» (V, 27, 2). Το Ἄργος ωθήθηκε να αναλάβει πρωτοβουλία αντίστασης κατά των Σπαρτιατικῶν υποτιθέμενων σχεδίων. Ἐντονη διπλωματική δραστηριότητα δημιούργησε συνασπισμό Πελοποννησιακῶν Κρατῶν αντιλακωνικῶν. Το αποτέλεσμα συνεπῶς των Συνθηκῶν Ειρήνης ἦταν γενική ταραχή στην Πελοπόννησο κατά της Σπάρτης, και επίσης μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης τα πράγματα δεν προχώρησαν κατά τους συντάκτες των Συνθηκῶν (κατά το προεξάρχον δηλαδή φιλειρηνικό κόμμα στη Σπάρτη και η ολιγαρχική παράταξη στην Αθήνα υπό τον Νικία). Να η περιγραφή της γενικῆς κατάστασης αναταραχῆς ἀπὸ τον Θουκυδίδη:

«...τοῖς μὲν δεξαμένοις αὐτὰς [sc. τὰς Συνθήκας] εἰρήνη ἦν, οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων τινες διεκίνουν τὰ πεπραγμένα· καὶ εὐθύς ἄλλη <τε> ταραχὴ καθίστατο τῶν ξυμμάχων πρὸς τὴν Λακεδαίμονα, καὶ ἅμα καὶ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ Λακεδαιμόνιοι προϊόντος τοῦ χρόνου ὑποπτοὶ ἐγένοντο ἔστιν ἐν οἷς οὐ ποιοῦντες ἐκ τῶν ξυγκειμένων ἂ εἴρητο. καὶ ἐπὶ ἕξ ἔτη μὲν καὶ δέκα μῆνας [ὅσο δηλαδή διήρκεσε τυπικά η Νικίειος Εἰρήνη] ἀπέσχοντο μὴ ἐπὶ τὴν ἑκατέρων γῆν στρατεῦσαι, ἔξωθεν δὲ μετ' ἀνακωχῆς οὐ βεβαίου ἔβλαπτον ἀλλήλους τὰ μάλιστα· ἔπειτα μέντοι καὶ ἀναγκασθέντες λῦσαι τὰς μετὰ τὰ δέκα ἔτη [sc. του πολέμου] σπονδὰς αὐθις ἐς πόλεμον φανερόν κατέστησαν».

[V, 25, 1-3]

[Ἡ κατάσταση που περιγράφει ο Θουκυδίδης εἶναι σαν αὐτή του Ψυχροῦ Πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ: δεν υπήρχαν κατευθείαν ἐπιθέσεις του ενός πόλου ἐναντίον του ἄλλου, ἀλλὰ κατά τη διάρκεια της περιόδου αὐτῆς «ἀνακωχῆς οὐ βεβαίου» ο καθένας ἔβλαπτε τον ἄλλο ὅσο μπορούσε σε σημεία ἐκτός αὐτοῦ. Ο διπολικός αὐτός σύγχρονος ἀγώνας κατέληξε με νίκη του ενός πόλου ἐπὶ του ἄλλου χωρίς ἄμεσο θερμό

πόλεμο μεταξύ τους. Στο αρχαίο παράδειγμα τέτοιος θερμός πόλεμος επαναλήφθηκε μετά την έναρξη της Σικελικής Εκστρατείας και κράτησε άλλα 11 έτη].

Η Νικίειος Ειρήνη ήταν μια πλήρης αποτυχία. Πήγαινε αντίθετα προς τη λογική των πραγμάτων και το Άνυσμα της Ιστορίας. Ήταν μια προσπάθεια αντιδραστικών να κρατήσουν τον χρόνο πίσω. Και εξελίχθηκε με μια σειρά συνομωσιών εκ μέρους της Ολιγαρχικής Παράταξης, οι οποίες παρέσυραν τον ευέξαπτο Αθηναϊκό Δήμο, όπως διηγείται ο Θουκυδίδης.

Αξίζει να παρακολουθήσουμε πώς ακριβώς εξελίχθηκαν τα πράγματα πολιτικά και στρατιωτικά με τη Σικελική Εκστρατεία και πώς χάθηκε η μάχη της Σικελίας με απόλυτη καταστροφή του Αθηναϊκού Εκστρατευτικού Σώματος.

Ο απόπλους της Μεγάλης Αρμάδας από τον Πειραιά ήταν ένα αξιομνημόνευτο γεγονός, το οποίο συνέρρευσε κόσμος (Αθηναίοι και ξένοι) να παρακολουθήσει. Ο Θουκυδίδης δίνει μια ζωντανή και στοχαστική και μεγαλειώδη περιγραφή της αναχώρησης, του αριθμού κατ' είδος των αναχωρουσών δυνάμεων και της οικονομικής δαπάνης για τον εξοπλισμό και τα λειτουργικά έξοδα της Εκστρατείας (VI, 30, 1 – 32, 2). Το Αθηναϊκό Δημόσιο και οι ιδιώτες προέβαλαν την εκστρατευτική δύναμη και τον απόπλου της αρμάδας *«καὶ ἐς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐπίδειξιν μᾶλλον εἰκασθῆναι τῆς δυνάμεως καὶ ἐξουσίας ἢ ἐπὶ πολεμίους παρασκευήν»* (VI, 31, 4). Ήταν και μια αφορμή επίδειξης προς όλους τους Έλληνες της Αθηναϊκής Ισχύος και Μεγαλείου.

Οι Αθηναϊκές Συμμαχικές Δυνάμεις συναντώνται όλες και συλλέγονται σε μια Στρατιά στην Κέρκυρα (VI, 30, 1). Εκεί έγινε η γενική σύνταξη του Στόλου. Ο Θουκυδίδης δίνει τον αριθμό των συμμετεχουσών ναυτικών και πεζικών δυνάμεων κατά είδος και πόλη (VI, 43 – 44, 1). Επισημαίνει το μέγεθός της και ότι αυτή ήταν μόνον η πρώτη αποστολή

δυνάμεων, την οποία ακολούθησαν και άλλες (VI, 44, 1). Ο Αθηναϊκός Δῆμος ενέμεινε στην αρχική του απόφαση να δώσει τα πάντα όσα χρειάζονται για τη νίκη στη Σικελία και την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της Εκστρατείας. Και τούτο παρά το διατυμπανιζόμενο από τους ολιγαρχικούς ελάττωμά του αστάθειας και ευμεταβλητότητας. Χρειάστηκε η ολιγαρχική συνωμοσία για να καταστήσει ανενεργό την αποφασιστικότητα των Αθηναίων πολιτών.

Η συνολική Αθηναϊκή δύναμη διαβαίνει το Ιόνιο από την Κέρκυρα και κατεβαίνει τη νότιο Ιταλία προς τη Σικελία. Στο Ρήγιο οι Στρατηγοί επισκοπούν εκ του σύνεγγυς την πραγματική στρατιωτική και οικονομική κατάσταση στη Σικελία. Συνέρχεται Συμβούλιο των Στρατηγών Αυτοκρατόρων Αλκιβιάδη – Νικία – Λαμάχου προς καθορισμό της ακολουθητέας στρατηγικής στις επιχειρήσεις (VI, 46, 4).

Ευθύς εκδηλώνεται στρατηγική διάσταση. Ο Νικίας είχε τη γνώμη να περιορισθούν στη στενότερη ερμηνεία της εντολής που έχουν, που αφορά στην πρόφαση και αφορμή της Εκστρατείας, δηλαδή να εξασφαλίσουν την Εγέστα από την απειλή του Σελινούντα είτε με συνδιαλλαγή των δυο πόλεων ή με τη βία. Ζητεί να επιφορτισθούν με όλη τη λειτουργική δαπάνη της Εκστρατείας οι Εγεσταίοι. Αν την παράσχουν για όλη τη Στρατιά να σκεφτούν τι παραπάνω μπορούν να κάνουν. Αν η οικονομική παροχή καλύψει μόνο τις αρχικώς αιτηθείσες Αθηναϊκές δυνάμεις από την Εγέστα (60 πολεμικά πλοία, τριήρεις, και αντίστοιχα βοηθητικά σώματα), τότε να περιοριστούν στον προφασισμένο σκοπό της Εκστρατείας, να κάνουν εν συνεχεία επίδειξη της Αθηναϊκής Δύναμης παραπλέοντες τη Σικελία και να αποχωρήσουν επιστρέφοντας στην Αθήνα (VI, 47).

Είναι μια μινιμαλιστική προσέγγιση των στρατηγικών συμφερόντων της Ηγεμονικής Δύναμης. Ο Νικίας, γνήσιος εκφραστής της ολιγαρχικής παράδοσης, δεν θέλει τον πόλεμο. Δεν θέλει τη μονοπολική

Ηγεμονία της Αθήνας. Και δεν την θέλει για πολιτικούς λόγους: δεν θέλει την πολιτική ενίσχυση της Δημοκρατικής Παράταξης και τελικά της Δημοκρατικής Πολιτείας. Με την Αθήνα μονοκρατορική Ηγεμονία, ο Δήμος θα είναι Δήμος Αυτοκράτωρ επί Οικουμενικού πεδίου: ανεναντίωτος. Μια φυσική αριστοκρατία θα ενισχυθεί εντός του, και τα «κεκτημένα» δικαιώματα αποστεωμένων δομών και παγιωμένων συμφερόντων θα συντριβούν. Όθεν πρέπει να σταματήσει ο πόλεμος της Αθήνας προς τη Σπάρτη. Ίδού η ουσία του φιλειρηνισμού της Αθηναϊκής Ολιγαρχίας. Θα αναλύσω την πολιτειακή και πολιτική σημασία των τάσεων και εξελίξεων αυτών αλλού. Σημειώνω προκαταρκτικά ότι «Δημοκρατία» σήμαινε ήδη στο δεύτερο μισό του 5^{ου} αιώνα τη «μεικτή πολιτεία» του Πολύβιου. Η θεωρία αυτή υπόκειται στη σκέψη του Θουκυδίδη και διατυπώνεται από τον Περικλή για την Αθήνα, αλλά και από πολιτικό σε αυτές τις Συρακούσες, χωρίς εκεί να κυριαρχεί η δυναμική της, αλλά κατά μίμηση των Αθηνών (η Αθήνα παράδειγμα εις μίμηση όπως διακήρυξε ο Περικλής).

Ο Αλκιβιάδης χαράσσει άλλη στρατηγική γραμμή στο Συμβούλιο των Στρατηγών Αυτοκρατόρων. Πρώτον και κυριότατο *«οὐκ ἔφη χρῆναι τοσαύτη δυνάμει ἐκπλεύσαντας αἰσχυρῶς καὶ ἀπράκτως ἀπελθεῖν»*. Η τεράστια πολεμική επιχείρηση πρέπει να έχει συντριπτικό αποτέλεσμα, ειδάλλως είναι αισχρή αποτυχία. Η τακτική που ορίζει είναι πρώτα να εξασφαλίσουν όσο το δυνατό μεγαλύτερη υποστήριξη από όσο το δυνατό περισσότερες Σικελικές πόλεις και από τους αυτόχθονες Σικελούς. Να στείλουν αμέσως κήρυκες σε όλες τις πόλεις πλην Συρακουσών και Σελινούντος (η πόλη που απειλούσε την Έγεστα για προάσπιση της οποίας ήταν ο ονομαστικός λόγος και η αφορμή της Εκστρατείας) για να τους πάρουν με το μέρος τους. Και έτσι αποκτήσαντες πολιτική βάση στις Σικελικές πόλεις και πληθυσμούς να στραφούν ταχύτατα εναντίον των

Συρακουσών, που ήταν ο προσεχής στόχος της Αθηναϊκής Στρατηγικής στη Δύση.

Του Λάμαχου, δοκιμασμένου στρατιωτικού, η ιδέα ήταν να χρησιμοποιήσουν το πλεονέκτημα της έκπληξης και να επιτεθούν με όλη τη Δύναμη κατά των Συρακουσών αμέσως, ενώ η πόλη είναι ανέτοιμη και καταπεπληγμένη από το μέγεθος της Αθηναϊκής Αρμάδας. Ο Λάμαχος ανέλυσε τη στρατιωτική κατάσταση και πρόσθεσε ότι έτσι αποτελεσματικότερα θα υποχρεώσουν τις φιλικές προς τις Συρακούσες Σικελικές πόλεις, θα προσελκύσουν τις επαμφοτερίζουσες και θα διευκολύνουν τις προς τους Αθηναίους προσκείμενες Δυνάμεις, να προστεθούν στην Αθηναϊκή πλευρά.

[Το Συμβούλιο των Στρατηγών αναλύεται στο VI, 47-49].

Η διαφορά μεταξύ Αλκιβιάδη και Λαμάχου ήταν θέμα τακτικής. Ο Στρατηγικός σκοπός είναι ο ίδιος: η κυριαρχία στη Σικελία μέσω της νίκης επί της de facto ηγετικής Σικελικής Δύναμης, των Συρακουσών. Και έτσι στη διαφωνία του Συμβουλίου Στρατηγών ο Λάμαχος υποστήριξε τελικά τη γνώμη του Αλκιβιάδη, ο οποίος ήταν και ο ιθύνων νους της όλης Αθηναϊκής Στρατηγικής. Στην ουσία η γραμμή που ακολουθήθηκε ήταν μια ταυτόχρονη υλοποίηση των τακτικών του Αλκιβιάδη και του Λαμάχου. Έγινε δηλαδή η απόπειρα να προσεταιρισθούν οι Αθηναίοι τις εντόπιες Δυνάμεις και τον πληθυσμό, ενώ ταυτόχρονα η Αρμάδα έπλευσε προς Νότο, παρά την Ανατολική ακτή της Σικελίας, με κατεύθυνση τις Συρακούσες, τον πρώτο και προσεχή αντικειμενικό σκοπό της Αθηναϊκής Στρατηγικής.

Τελικά οι Αθηναίοι ναυλόχησαν και στρατοπέδευσαν με όλη τη στρατιά και στόλο στην Κατάνη, την οποία έτρεψαν στη Συμμαχία τους (VI, 51, 3).

***

III

Και τότε και εκεί (και ενώ τα πράγματα έβαιναν δυναμικά κατά το Στρατηγικό πλάνο παρά μερικά ήσσονα αναμενόμενα προσκόμματα), συνέβη το αποτρόπαιο γεγονός που σήμανε την Τροπή επί τα χείρω της Σικελικής Εκστρατείας αλλά και του όλου πολέμου, κατά τον Θουκυδίδη και την αλήθεια. Κατέφθασε η ιερά ναυς των Αθηναίων «Σαλαμινία» κομίζουσα τη φοβερή και ολέθρια απόφαση: ανάκληση του Αλκιβιάδη για να απολογηθεί στις κατηγορίες που του αποδόθηκαν κατά την απουσία του. Οι κατηγορίες αφορούσαν στην εξώρρηση και διαπόμπευση των Μυστηρίων στο σπίτι του. Ταυτόχρονα ανακλήθηκαν και μερικοί άλλοι από τον Στρατό, άλλοι για συμμετοχή στην ίδια κατηγορία με τον Αλκιβιάδη, άλλοι για τη χωριστή κατηγορία του ακρωτηριασμού των Ερμών (VI, 53, 1).

Τα δημόσια πράγματα στην Αθήνα μετά τον απόπλου της Αρμάδας εξελίχθηκαν όπως είχε προΐδεάσει ο Θουκυδίδης, όπως είχε φοβηθεί ο Αλκιβιάδης και όπως είχαν διαβεβαιώσει οι εγκάθετοι των ολιγαρχικών ότι δεν θα γίνουν. Εξυφάνθηκε η ολιγαρχική συνομωσία κατά του Αλκιβιάδη. Καλλιεργήθηκε η θρησκευτική υπερευαισθησία των Αθηναίων και συνδυάστηκε με πολιτικούς φόβους για επαπειλούμενη τυραννία. Στην ατμόσφαιρα αυτή της ταραχής προχώρησε βεβιασμένα και παραπλανημένα η έρευνα για τους Ερμοκοπίδες και για τους διαπομπευτές των Μυστηρίων χωρίς να ελέγχονται οι καταδότες. Άνθρωποι κακοήθεις («*διὰ πονηρῶν ἀνθρώπων*») κατηγορούσαν και καθιστούσαν ανεξέλεγκτα υπόπτους ανθρώπους σοβαρούς («*πάνυ χρηστοὺς τῶν πολιτῶν ξυλλαμβάνοντες κατέδουν*»). Είχε διεγερθεί η καχυποψία του λαού («*πάντα ὑπόπτως ἀποδεχόμενοι*», «*πάντα ὑπόπτως ἐλάμβανεν (ὁ Δῆμος)*») [VI, 53, 1-3]. Κύριο ρόλο έπαιξε η

τρομοκρατία του λαού με τη μνήμη της τυραννίας των Πεισιστρατιδών (VI, 53, 3).

Σε αυτό το σημείο ο Θουκυδίδης δίνει μια από τις πιο αξιοσημείωτες τροπές στη διήγησή του: κάνει μια μακρά παρέκβαση περί των Πεισιστρατιδών και των Τυραννοκτόνων. Και παρουσιάζει μια λεπτομερή αφήγηση εκείνων των παλαιών γεγονότων (*«ἐπὶ πλέον διηγησάμενος»*) για να φανερώσει (*«ἀποφανῶ»*), *«οὔτε τοὺς ἄλλους οὔτε αὐτοὺς Ἀθηναίους περὶ τῶν σφετέρων τυράννων οὐδὲ περὶ τοῦ γενομένου ἀκριβὲς οὐδὲν λέγοντας»* (VI, 54, 1). Ὅτι δηλαδή δεν ξέρουν τι λένε ούτε οι ξένοι αλλά ούτε και οι ίδιοι οι Αθηναῖοι για τους δικούς τους τυράννους και για τα γεγονότα τότε. Στρέφεται κατά της παραδεδομένης ιστορίας που έχει γίνει ιδεολογία της Αθηναϊκής Δημοκρατίας για να επισημάνει το μειονέκτημα της Δημοκρατίας, την ευπείθεια του λαού σε ψευδή εἰδῶλα που χρησιμοποιούν οι πολιτικοί. Αυτή η ευπείθεια στο ψεύδος κατέστρεψε την Αθήνα και στην υπόθεση του Αλκιβιάδη. Γι' αυτό γίνεται η παρέκβαση.

Το γκρέμισμα των εἰδώλων αρχίζει με προκλητική βιαιότητα. Οι Τυραννοκτόνοι δεν ἦσαν Τυραννοκτόνοι. Πρώτον γιατί ο Αρμόδιος και ο Αριστογεΐτων δεν κινήθηκαν ἀπὸ πολιτικά ἀλλὰ ἀπὸ καθαρὰ ἐρωτικά κίνητρα (*«τὸ γὰρ Ἀριστογεΐτονος καὶ Ἀρμοδίου τόλμημα δι' ἐρωτικὴν ξυντυχίαν ἐπεχειρήθη»*, VI, 54, 1) και για λόγους τιμῆς. Και δεύτερον γιατί ο φόνος του Ἰππαρχου δεν ἦταν οὔτε καν de facto τυραννοκτονία, γιατί Τύραννος τότε ἦταν ο Ἰππίας, ἀδελφός του Ἰππαρχου και πρεσβύτερος υἱός του Πεισιστράτου (VI, 54, 2 και 55, 1-3), του οποίου η ἀρχὴ κράτησε χρόνια μετὰ τα γεγονότα της «τυραννοκτονίας».

Ο νεαρός Αρμόδιος (*«ᾧρα ἡλικίας λαμπρός»*, VI, 54, 2) ἦταν ἐρώμενος του Αριστογεΐτονος. Τον ἐρωτεύθηκε και ο Πεισιστρατίδης Ἰππαρχος, τον οποίο ὅμως ο Αρμόδιος ἀπέκρουσε υπὲρ του ἐραστοῦ του Αριστογεΐτονα. Ο Αριστογεΐτων *«ἐρωτικῶς περιαλήσας»* φοβήθηκε τη

δύναμη του Ίππαρχου, αδελφού του Τυράννου Ιππία, και συνέλαβε την ιδέα «ὡς ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης ἀξιώσεως κατάλυσιν τῆ τυραννίδι» (VI, 54, 3). Και σε αυτό τον παρόξυνε και η πράξη του Ίππαρχου, ο οποίος δεν χρησιμοποίησε μεν την ισχύ του για να βιάσει ή εκδικηθεί τον Αρμόδιο, αλλά επειδή πειράχθηκε από την απόκρουση, θέλησε να τον τιμωρήσει εμμέσως προσβάλλοντας την αδελφή του με το να την αποπέμψει από μια θρησκευτική πομπή (VI, 54, 4 και 56, 1). Ο Αριστογείτων αντιδρώντας στις προσβολές οργάνωσε μια συνωμοσία με λίγους φίλους του (VI, 56, 2-3), επιλέξας για την εκδήλωσή της την ημέρα της εορτής των Παναθηναίων, όταν στην επίσημη πομπή οι πολίτες παρευρίσκονταν με τον οπλισμό τους και έτσι οι συνωμότες δεν θα ήσαν ύποπτοι οπλοφορούντες. Ένα τυχαίο γεγονός, η συνομιλία ενός των συνωμοτών με τον Ιππία πριν αρχίσει η πομπή, πανικόβαλε τον Αριστογείτονα και τους φίλους του στο να εγκαταλείψουν τα σχέδια και να φονεύσουν τον Ίππαρχο, τον οποίο βρήκαν αμέριμνο στο Λεωκόρειο. Ο Αρμόδιος σκοτώθηκε επί τόπου, ο Αριστογείτων συνελήφθη και εκτελέστηκε αργότερα, ο δε Ιππίας, μαθών τα γεγονότα με σύνεση διέσωσε την τυραννίδα του (VI, 56, 2 – 58, 2).

Ο Θουκυδίδης προβαίνει και σε εγκώμιο της Πεισιστρατίδειας Τυραννίας:

«καὶ ἐπετήδευσαν ἐπὶ πλεῖστον δὴ τύραννοι οὗτοι ἀρετὴν καὶ ξύνεσιν, καὶ Ἀθηναίους εἰκοστὴν μόνον πρᾶσσόμενοι τῶν γιγνομένων, τὴν τε πόλιν αὐτῶν καλῶς διεκόσμησαν καὶ τοὺς πολέμους διέφερον καὶ ἐς τὰ ἱερὰ ἔθνον. τὰ δὲ ἄλλα αὐτῆ ἢ πόλις τοῖς πρὶν κειμένοις νόμοις ἐχρήτο, πλὴν καθ' ὅσον ἀεὶ τινα ἐπεμέλοντο σφῶν αὐτῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς εἶναι» [VI, 54, 5-6].

[«και καλλιέργησαν πάνω από όλα αυτοί οι τύραννοι αρετή και σύνεση, και επιβάλλοντας στους πολίτες μόνο ένα 5% φόρο στο εισόδημα, και την πόλη διακόσμησαν καλά και τους πολέμους διεξήγαν με επιτυχία

και στα ιερά προσέφεραν τα νενομισμένα. Ως προς δε όλα τα άλλα η πόλη διείπετο από τους ισχύοντες νόμους όπως και πριν, εκτός του ότι (οι Πεισιστρατίδες) φρόντιζαν πάντα να είναι κάποιος από αυτούς μεταξύ των (νομίμων) αρχόντων»].

Στη φωτεινή αυτή εικόνα της εποχής των Πεισιστρατιδών που δίνει ο Θουκυδίδης, υπάρχει ένα σκοτεινό σημείο. Μετά τον φόνο του αδελφού του, ο Ιππίας φοβούμενος άλλαξε τον χαρακτήρα της τυραννίδος επί το επαχθέστερο, εκτελώντας πολλούς πολίτες εχθρικά διακεείμενους και επιζητώντας κατάλληλη διαφυγή σε περίπτωση ανατροπής του. *«τοις δ' Αθηναίοις χαλεπωτέρα μετὰ τοῦτο ἡ τυραννίς κατέστη καὶ ὁ Ἰππίας διὰ φόβου ἤδη μᾶλλον ὦν τῶν τε πολιτῶν πολλοὺς ἔκτεινεν καὶ πρὸς τὰ ἔξω ἅμα διεσκοπεῖτο, εἴ ποθεν ἀσφάλειαν τινὰ ὁρῶν μεταβολῆς γενομένης ὑπάρχουσάν οἱ»* (VI, 59, 2).

Τελικά η Αθήνα δεν ελευθερώθηκε από το τυραννικό καθεστώς με τους Τυραννοκτόνους αλλά μετά από τρία χρόνια με την επέμβαση της Σπάρτης και της εξόριστης ισχυρής οικογένειας των Αλκμαιωνιδών (VI, 53, 3 και 59, 3).

Το νόημα της Θουκυδίδειας παρέκβασης περί Τυραννοκτονίας είναι ότι ο Δήμος είναι εύπιστος και παρασύρεται να πιστεύει πράγματα (γεγονότα, σύμβολα και ιδεολογήματα) που εξυπηρετούν πολιτικά συμφέροντα και χρησιμοποιούνται υπέρ αυτών. Είναι συνεπώς επιρρεπής να υποκύπτει σε έξυπνα οργανωμένες επιχειρήσεις εξαπάτησης και εκφοβισμού του. Και έτσι όλος ο συμβολισμός της Τυραννοκτονίας (που ο Θουκυδίδης αποδεικνύει ψευδεπίγραφο είδωλο) έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους ολιγαρχικούς κύκλους τον καιρό της Σικελικής Εκστρατείας για να ενσπείρει φόβο και να τρομοκρατήσει τον Αθηναϊκό Δήμο ως δήθεν απειλούμενο από Τυραννία.

Οι ολιγαρχικοί συνωμότες μάλιστα πέτυχαν να πείσουν με διαβολές και φήμες πολλούς πολίτες ότι εξυφαίνεται συνωμοσία

«ολιγαρχική και τυραννική» («καὶ πάντα αὐτοῖς [sc. τοῖς Ἀθηναίοις] ἐδόκει ἐπὶ ξυνωμοσίᾳ ὀλιγαρχικῇ καὶ τυραννικῇ πεπραῆχθαι», VI, 60, 1). Το άκρον άωτον της εξαπάτησης. Αυτό που οι ίδιοι βυσσοδομούσαν, την εγκαθίδρυση ολιγαρχικού πολιτεύματος στην Αθήνα μαζί με ειρήνη προς τη Σπάρτη, και αυτό που πέτυχαν μετά από μερικά χρόνια με την ολιγαρχική επανάσταση του 411 π.Χ., κατάφεραν να πείσουν τον λαό ότι το συνωμοτούν άλλοι, και να στρέψουν τις υποψίες προς τον μόνο ικανό να ηγηθεί της Αθήνας τον καιρό της μεγάλης προσπάθειας για Ηγεμονία, προς τον Αλκιβιάδη, μόνο και μόνο γιατί ήταν πολιτικός τους αντίπαλος.

Ο Θουκυδίδης προβαίνει σε ενδελεχή εξιστόρηση των συμβάντων κατά την αλληλουχία τους και σε εξιχνίαση της πραγματικής συνωμοσίας που παραπλάνησε και έστρεψε την ανησυχία του Δήμου προς την κατεύθυνση φανταστικής συνωμοσίας.

Πρώτα εκμεταλλεύτηκαν τη θρησκευτική ταραχή των Αθηναίων για τον κακό οϊωνό του ακρωτηριασμού των Ερμών τις παραμονές του απόπλου της Μεγάλης Αρμάδας. Μετά ενέσπειραν ανησυχία και φόβο για τις πολιτικές προεκτάσεις της ιεροσυλίας. Ακολούθως (και επειδή δεν μπορούσαν να εμπλέξουν αμέσως τον Αλκιβιάδη σε αυτήν) παρεισήγαγαν παρελθούσες νεανικές αποπίες και παροινίες, και συνάρτησαν διαδόσεις για διαπόμπευση των αγιότατων Ελευσίνιων τελετών, στις οποίες οι υποψίες βάρυναν εμμέσως και τον Αλκιβιάδη.

Ο Δήμος παροξύνεται και επιβάλλει σύντονο έρευνα για τα πάντα. «Πολλοί και αξιόλογοι άνθρωποι» (VI, 60, 2) φυλακίζονται, και το κακό επιτείνεται κάθε μέρα τόσο περισσότερο όσο τίποτε σαφές και βέβαιο δεν προκύπτει. Μέσα σε αυτήν την ταραχή κάποιος κατηγορούμενος αναπείθει έναν συγκατηγορούμενο, ο οποίος εφέρετο ως ο κυρίως υπεύθυνος από τους Ερμοκοπίδες, να αναλάβει την ευθύνη και να κατονομάσει συνεργούς για να τελειώσει το δράμα. Και έτσι έγινε. Ο

Θουκυδίδης επιμένει ότι δεν έγινε γνωστή ούτε τότε ούτε μετά η αλήθεια στην υπόθεση (VI, 60, 2: «*τὸ δὲ σαφὲς οὐδεὶς οὔτε τότε οὔτε ὕστερον ἔχει εἰπεῖν περὶ τῶν δρασάντων τὸ ἔργον*»). Αλλά θεωρεί ότι η πράξη εκείνη της ανάληψης πραγματικών ή φανταστικών ευθυνών ωφέλησε πολύ την πόλη («*ἢ μέντοι ἄλλη πόλις [δηλαδή, πλην των καταδικασθέντων δίκαια ἢ ἀδίκαια] ἐν τῷ παρόντι περιφανῶς ὠφέλητο*», VI, 60, 5). Γιατί οι Αθηναίοι άφησαν ελεύθερο τον Μηνυτή που ομολόγησε και όσους δεν κατονόμασε ως ενόχους μεταξύ των φυλακισμένων, τους δε λοιπούς καταδίκασαν σε θάνατο, τους δε διαφυγόντες από αυτούς επικήρυξαν με σημαντικά ποσά (VI, 60, 4).

Αλλά ο σκοπός της ολιγαρχικής συνωμοσίας δεν είχε επιτευχθεί με τη λύση, πραγματική ή φανταστική, της υπόθεσης των Ερμών. Το πιθανότερο μάλιστα είναι, δεδομένης και της ακολουθίας και αλληλουχίας των πραγμάτων, ότι οι Ερμοκοπίδες ήσαν όργανα της ίδιας ολιγαρχικής συνωμοσίας που βλέπουμε να εξελίσσεται μεθοδικά κατά τη διήγηση του Θουκυδίδη. Οι ίδιοι πολιτικοί αντίπαλοι που επιτίθεντο κατά του Αλκιβιάδη πριν την αναχώρηση της Στρατιάς (οι «εχθροί» του) παρωθούσαν τον λαό να στραφεί εναντίον του για το θέμα των Μυστηρίων, το οποίο συνδύαζαν προς το άλλο (των Ερμών) ως αμφότερα δήθεν εκπορευόμενα από την ίδια τυραννική επιβουλή.

«περὶ δὲ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐναγόντων τῶν ἐχθρῶν, οἷπερ καὶ πρὶν ἐκπλεῖν αὐτὸν ἐπέθεντο, χαλεπῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάμβανον. καὶ ἐπειδὴ τὸ τῶν Ἑρμῶν ῥοντο σαφὲς ἔχειν, πολὺ δὴ μᾶλλον καὶ τὰ Μυστικά, ὧν ἐπαίτιος ἦν, μετὰ τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ τῆς ξυνωμοσίας ἐπὶ τῷ δήμῳ ἀπ' ἐκείνου ἐδόκει πραχθῆναι» [VI, 61, 1].

Ο παραλογισμός είναι προφανής από την διατύπωση του Θουκυδίδη, που την επέλεξε ακριβώς για να καταστήσει τον παραλογισμό της επιχειρηματολογίας κατάδηλο.

Δυο εξωτερικά γεγονότα (συμβάντα από κοινό σχέδιο ή από τύχη) υπόπτως εξυπηρέτησαν τις συστηματικές διαβολές κατά του Αλκιβιάδη που καθωδηγούσαν οι ολιγαρχικοί του αντίπαλοι.

Σπαρτιατική στρατιά έφτασε μέχρι τον Ισθμό με αναφερόμενο σκοπό την εκτέλεση επιχειρήσεων εναντίον των Βοιωτών. Διαδόθηκε στην Αθήνα ότι ο Αλκιβιάδης βρισκόταν πίσω από αυτό και ότι (ως Αλκμαιωνίδης) θα συνεργαζόταν με τους Λακεδαιμόνιους για καθεστωτική αλλαγή στην πόλη, όπως και στην κατάλυση των Πεισιστρατιδών, σχεδόν ακριβώς έναν αιώνα πριν Αλκμαιωνίδες και Λακεδαιμόνιοι είχαν συνεργαστεί. Ο πολλαπλός παραλογισμός της όλης διαβολής δεν εμπόδισε να θεωρηθεί ότι η Αθήνα σώθηκε επειδή πρόλαβαν οι Αθηναίοι και τιμώρησαν τους υποτιθέμενους Ερμοκοπίδες, οι οποίοι θα συνδυάζονταν με τους Σπαρτιάτες ως εσωτερικοί συνεργάτες προς εγκατάσταση του Αλκιβιάδη Τυράννου (VI, 61, 2).

Σχεδόν ταυτόχρονα έγινε και δεύτερο εξωτερικό συμβάν που λογαριάστηκε μέρος της ίδιας συνωμοσίας του Αλκιβιάδη. Ισχυροί δεσμοί συνέδεαν τον Αλκιβιάδη με την αντιλακωνική παράταξη στο Άργος. Ο Αλκιβιάδης ήταν η ψυχή του αντισπαρτιατικού συνδυασμού Πελοποννησιακών πόλεων με προεξάρχον το Άργος κατά την περίοδο της Νικίειας Ειρήνης. Τον καιρό λοιπόν που εξετυλίσσετο η πραγματική ολιγαρχική συνωμοσία, οι στενοί φίλοι του Αλκιβιάδη στο Άργος υποπτεύθηκαν ότι κινούνται εναντίον του Δήμου των Αργείων. Και μάλιστα τότε οι Αθηναίοι παρέδωσαν στο Άργος του Αργείου εγγυητές-ομήρους που κρατούσαν σε ελεγχόμενα νησιά του Αιγαίου (μέρη της Αθηναϊκής ονομαστικής Συμμαχίας και πραγματικής Αρχής) για τη βεβαιότητα της φιλοΑθηναϊκής εξωτερικής πολιτικής του Άργους, η οποία ήταν το τέκνο της πολιτικής και της πρωτοβουλίας του Αλκιβιάδη. Αυτοί οι όμηροι προβλήθηκαν από τους Αθηναίους συνωμότες ολιγαρχικούς ως οικείοι των ισχυρών φίλων του Αλκιβιάδη στο Άργος, αρχηγών της

αντισπαρτιατικής παράταξης και υπόπτων επιβουλής κατά του δήμου των Αργείων τότε.

Οι Αργείοι τόσο πίστεψαν στη λεγόμενη ολιγαρχική συνωμοσία εναντίον του Δήμου, ώστε εκτέλεσαν τους παραδοθέντες από τους Αθηναίους ομήρους (VI, 61, 3 και Scholia *ad loc.*). Και αυτό θεωρήθηκε στην Αθήνα ως απόδειξη συντονισμένης δράσης των δυνάμεων που απέβλεπαν να εγκατασταθεί στην Αθήνα τύραννος ο Αλκιβιάδης.

Αυτό είναι μέθη παραλογισμού. Ο έσχατος παραλογισμός της ολιγαρχικής Διαβολής κατά του Αλκιβιάδη είναι πασιδήλος. (Και περί διαβολής επρόκειτο, τονίζει ο Θουκυδίδης με τη συχνή επανάληψη του «διαβάλλω» και των συναφών στην εξιστόρηση και εκτίμηση που κάνει των προκειμένων γεγονότων). Την απαγωγή στο άτοπο δείχνει ειρωνικά και εμμέσως ο Θουκυδίδης στην υπόθεση των Αργείων ομήρων. Γιατί λίγο πριν στην ιστορία του έχει αναφερθεί στο γεγονός της Ομηρείας αυτής. Τους ομήρους τους διάλεξε και πήρε μαζί του εγκαθιστώντας τους σε νησιά της Αθηναϊκής Συμμαχίας (300 συνολικά) ο Αλκιβιάδης ο ίδιος εκστρατεύσας στην Αργολίδα, **ως τους πιο φιλολάκωνες μεταξύ των ηγετικών Αργείων** – όπως είναι και αυτοφανές: παίρνεις ομήρους, από μια πόλη που θέλεις να εξασφαλίσεις ότι θα πολιτευθεί υπέρ σου, αυτούς από τους επιφανείς πολίτες της που είναι υπέρ του αντιπάλου σου, όχι αυτούς που είναι με το μέρος σου!

«τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρουσ Αλκιβιάδης τε πλεύσας ἐς Ἄργος ναυσὶν εἴκοσι Ἀργείων τοὺς δοκοῦντας ἔτι ὑπόπτους εἶναι [sc. μετὰ τον συντονισμό της εξωτερικῆς πολιτικῆς του Ἄργουσ προς την Αθήνα] καὶ τὰ Λακεδαιμονίων φρονεῖν ἔλαβε, τριακοσίους ἄνδρας, καὶ κατέθεντο αὐτοὺς Ἀθηναῖοι ἐς τὰς ἐγγύς νήσοις ὧν ἦρχον» [V, 84, 1].

Όχι μόνο δεν ήσαν φίλοι του Αλκιβιάδη ή των Αργείων φίλων του οι όμηροι, αλλά ακριβώς το αντίθετο, ήσαν φιλολάκωνες.

Με συστηματική λοιπόν διαβολή η πραγματική ολιγαρχική συνωμοσία κατασκεύασε την απειλή μιας φανταστικής συνωμοσίας. Συνεργός στην πραγματική συνωμοσία φαίνεται να ήταν και η Σπαρτιατική ηγεσία, καθώς μάλιστα η ολιγαρχική παράταξη στην Αθήνα ήταν φιλοσπαρτιατική εκ πεποιθήσεως και εκ ζωτικού συμφέροντος. Αυτό εξηγεί καλύτερα την παρουσία Σπαρτιατικού στρατού στον Ισθμό ακριβώς την κατάλληλη εποχή, χωρίς πιστευτο σκοπό.

Η διαβολή έπιασε στον ευκολόπιστο Δήμο. *«πανταχόθεν τε περιεστήκει ύποψία ές τόν Αλκιβιάδην»* (VI, 61, 4). Και έτσι εστάλη η «Σαλαμινία» για να τον ανακαλέσει αυτόν και ορισμένους άλλους υπόπτους. Ο Θουκυδίδης αναφέρει ότι είχε δημιουργηθεί τέτοια ατμόσφαιρα διαβολής, ώστε ο Αλκιβιάδης αν επέστρεφε να απολογηθεί θα εκρίνετο ένοχος και θα καταδικάζετο εις θάνατο: *«ώστε βουλόμενοι αυτόν ές κρίσιν άγαγόντες άποκτείναι»* (VI, 61, 4). Όμως η «Σαλαμινία» είχε εντολή να του ζητήσει να επιστρέψει να απολογηθεί χωρίς να τον συλλάβει: *«είρητο δέ προειπείν αυτόω άπολογησαμένω άκολουθείν, ξυλλαμβάνειν δέ μή»* (VI, 61, 5). Κι αυτό γιατί οι Αθηναίοι φοβόντουσαν την αντίδραση του Αθηναϊκού στρατού και του ναυτικού στη Σικελία, επίσης για να μη δημιουργήσουν εντυπώσεις στους εχθρούς εκεί (το οποίο αργά ή γρήγορα δεν θα μπορούσε να αποφευχθεί με την ατιμωτική αποχώρηση του κύριου Στρατηγού Αυτοκράτορα από την Αρμάδα, και πολύ περισσότερο με την προσχεδιασμένη καταδίκη του), και τρίτον και εξαιρετικά σημαντικό, για τις εξωτερικές περιπλοκές που η ουσιαστική σύλληψη του Αλκιβιάδη θα είχε στους Πελοποννήσιους Συμμάχους της Αθήνας Αργείοις και Μαντινείς, οι οποίοι δημιούργησαν φιλοΑθηναϊκή ζώνη διαμέσου της Πελοποννήσου μεταξύ Λακωνίας και Κορινθίας, και των οποίων η σύνταξη με την Αθήνα οφειλόταν στο κύρος, την ικανότητα και την αξιοπιστία του Αλκιβιάδη (VI, 61, 5).

Ο Αλκιβιάδης και οι συνανακληθέντες με αυτόν ακολούθησαν ελευθέρως τη «Σαλαμινία» επιβαίνοντες στην προσωπική δική του τριήρη. Αλλά όταν έφθασαν στους Θούριους της Κάτω Ιταλίας, στον Κόλπο του Τάραντα, ο Αλκιβιάδης και οι σύντροφοί του εγκατέλειψαν το πλοίο και εξαφανίσθηκαν. Ο Θουκυδίδης είναι σαφής: θεώρησαν ότι εάν επιστρέψουν θα πάνε σε δίκη εκ διαβολής (η λέξη-κλειδί που χρησιμοποιεί ο Θουκυδίδης για το όλο θέμα): *«δείσαντες τὸ ἐπὶ διαβολῇ ἐς δίκην καταπλεῦσαι»* (VI, 61, 6).

Η «Σαλαμινία» επέστρεψε άπρακτη στην Αθήνα. Ο Αλκιβιάδης περαιώθηκε στην Πελοπόννησο. Καταδικάστηκε ερήμην εις θάνατο στην Αθήνα.

Είναι η τροπή της ιστορίας. Η Αθήνα είναι πλέον καταδικασμένη. Η ανοδική της πορεία αντιστρέφεται. Σε 11 χρόνια θα απέλθει από τη νευραλγική θέση στην εστία του ιστορικού γίνεσθαι. Και ο Θουκυδίδης είναι σαφής: μια πλεκτάνη διαβολής που εξύφανε η ολιγαρχική παράταξη, εξαπάτησε τον Αθηναϊκό λαό ώστε να μην αποδεχθεί, και να απορρίψει, τον άριστο φυσικό του ηγέτη. Αυτό στοίχισε στην Αθήνα την καταστροφή.

[Θα συνεχίσω αυτό το μέρος στο επόμενο κείμενο, με την ανάλυση των στρατιωτικών χειρισμών του Νικία που κατέληξαν στην εκπληκτική πανωλεθρία της Σικελικής Εκστρατείας].

***

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 11ο

Την Πέμπτη 7 Φεβρουαρίου, στις 8.30 το βράδυ, θα συνεχίσουμε τον φετινό ΚΣΤ' Κύκλο των Σεμιναρίων Ιστορικοφιλοσοφικού Λόγου με την 11^η Συνάντησή μας, που είναι η πέμπτη του Β' μέρους του κύκλου.

Θα επιμείνω στην μεταφυσική και υπαρξιακή ανάλυση του χρόνου και της αιωνιότητας ως κομβικού σημείου νοηματοδότησης της ύπαρξης. Και θα αντιπαραβάλλω τις αντιφατικές νοηματοδοτήσεις στον Ελληνισμό (τόσο στον κλασσικό της φυσικής τελειότητας όσο και στον σωτηριολογικό της αλλοκοσμικής λύτρωσης) και στον Ευρωπαϊσμό (τόσο της έλξης όσο και της απώθησης προς το κλασσικό, τόσο της στροφής όσο και της αποστροφής για λύτρωση).

Στην διαπραγμάτευση θα μας βοηθήσει ο προβληματισμός και πάλι του Heidegger, σε σχέση μάλιστα προς αυτό που ονομάζω Άγραφά του Δόγματα (παραλληλίζοντας με τα Πλατωνικά Άγραφα Δόγματα κατά τον Αριστοτέλη), την αναλυτική δηλαδή σχέση Είναι και Χρόνου που άφησε αδιατύπωτη.

Ο τίτλος λοιπόν του Σεμιναρίου είναι κατά το πρόγραμμα:

Φαινομενολογία του Όντος, 2:

Heidegger, τα «Άγραφα Δόγματα» - το Είναι ως Χρόνος.

Θα συνεχίσουμε επίσης την συζήτηση της προηγούμενης Πέμπτης ξεκινώντας από την αντίληψη της ανθρώπινης ύπαρξης (του Dasein) ως Μέριμνας, και αντιπαραβάλλοντάς

την προς την Ηρακλείτεια εμπειρία του παιγνίου. Θα επιστρέψουμε έτσι στο θεμελιακό ερω'τημα για το νόημα της ύπαρξης.

***

Οι συναντήσεις των Σεμιναρίων γίνονται κάθε Πέμπτη στις 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάρου Λόγου και Τέχνης, Πλατεία Γεωργίου Α', 2^{ος} όροφος.

Μετά την ομιλία ακολουθεί διεξοδική, ανοικτή συζήτηση.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.